

A TERÜLETFEJLESZTÉS IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI: A MAROS-TERVEZET

A Legfelsőbb Gazdasági és Társadalmi Fejlesztési Tanács hivatása országos szintű tervezési és előrejelzési adatok alapján, hosszú távon kidolgozni a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom építésének tudományosan megalapozott programját Romániában. A hatékony társadalomszervezés és tervezés kérdése fokozatosan előtérbe kerül, és mind nagyobb jelentőségű a legfelsőbb irányítás és döntés szintjén. A szocialista nemzet fejlesztési programjának megvalósítási eszköze az egységes nemzeti terv. Ez természeténél és jellegénél fogva felöleli a gazdasági és társadalmi élet minden területét, és biztosítja a szocialista újratermelési folyamat egységes irányítását, a társadalom minden anyagi és emberi erejének az összpontosítását az ipar, a mezőgazdaság, a tudomány és a kultúra gyors ütemű fejlesztése érdekében. Ilyen feltételek mellett a *területi szervezés*, egy adott természeti-gazdasági tájegység komplex fejlesztési terve is új funkcionalitásban jelentkezik. A területi tervezés az egységes nemzeti fejlesztési terv szerves részeként közvetlenül befolyásolhatja a helyi termelőerők fejlődését és az arányos területi elosztást. A területi tervezés hosszú időre meghatározhatja egy megye vagy akár több megye természeti-gazdasági tájegység jellegű sokoldalú fejlődését, az anyagi és emberi erőforrások ésszerű és hatékony kihasználását.

Az RKP KB Végrehajtó Bizottsága ez év májusi ülésén megkülönböztetett figyelmet fordított a körültekintő, a területi elosztást tökéletesítő kérdésekre. A termelőerők területi elosztásának kérdésében két alapvető szempontnak, a gazdasági és szociális tényezőnek kell maradéktalanul érvényt szerezniük. A pártvezetőség májusi tanácskozásán Nicolae Ceaușescu elvtárs leszögezte, bőven van még tennivalónk, hogy megfelelően fejlesszük hazánk összes övezeteit, valamennyi megyéjét, s biztosítsuk az elmaradt vidékek további iparosítását. Csakis a sokoldalú és komplex területi fejlesztés útján biztosíthatjuk az összes megyék tevékeny részvételét az országos és az európai munkamegosztásban kialakuló és differenciálódó civilizációs szükségletek kielégítésében. Figyelembe véve az ország gazdasági haladásának objektív követelményeit és fokozódó, tevékeny részvételünket az európai munkamegosztásban, kereskedelemben, az anyagi és kultúrjavak cseréjében, a Román Kommunista Párt Központi Bizottsága elhatározta a Duna—Fekete-tenger csatorna építési munkálatainak felújítását, a Constanța-Sud—Agigea új tengeri kikötő és a cernavodai vízerőmű felépítését, a Duna—Fekete-tenger Hidroenergetikai és Szállítási Komplexum megvalósítását. E nagyszabású

tervekhez kapcsolódik az a közelmúltban tökéletesített államközi megállapodás is, amely román—bolgár tudományos és műszaki együttműködés alapján a Duna alsó szakaszán komplex hidroenergetikai létesítmény felépítését irányozza elő.

Az országos érdekeltségű tervek sorában rendkívül érdekes, bátran mondhatni: sajátos szerepet tölt be a Maros-tervezet. A Maros-tervezet a Maros folyó és mellékfolyóinak (Kis- és Nagyöküllő, Aranyos stb.) vízrajzi medencéjére kiterjedő területen, hidrográfiai, energetikai és vízgazdálkodási eszközökkel a komplex gazdasági-társadalmi fejlesztés kérdéseit öleli fel. A meglehetősen hosszú időt igénylő tanulmányok és komplex kutatások előreláthatólag 1975-ig fognak tartani. A Maros-terv megvalósítását megelőző dokumentálódási és kutatási tervek keretében kerül sor a globális területfejlesztési stratégia kidolgozására, melynek természetesen egész sor részletkérdés megoldása az előfeltétele. A Maros-tervezet nemzetközi figyelemben is részesül, hiszen a nálunk kidolgozott területfejlesztési modell igen értékes támpont és segítség lehet a hasonló problémákkal megbirkózni szándékozó fejlődő országok szakértői számára.

A tervezet előzményei

Az Országos Vízgazdálkodási Programban előírányzott nagyszabású munkálatok sorában központi helyet foglal el a Maros folyó egész vízrajzi medencéje, de legfőképpen a Maros felső szakasza. Ez érthető, hiszen 1970 tragikus tavasza óta Erdélynek ezen a részén bármilyen nagy jelentőségű gazdasági, műszaki elgondolásról vagy tervről is lenne szó, a figyelem elsősorban a Marosra irányul. Ebben természetesen nagy szerepet játszik az elszenvedett áradás és a vele kapcsolatos tapasztalat. Az 1970-es árvíz, amely a Maros folyó felső szakaszán kezdődött, felkészületlenül ért bennünket. A váratlan természeti csapás és kihatása az egész ország életére arra készítette az illetékeseket, hogy a jövő feladatait illetően szélesebb perspektívájú és az árvíz elleni megelőző védekezés azonnali szükségletein túlmutató, mélyreható vizsgálat tárgyává tegyék a víz kérdését Romániában. 1970 tavasza alapvető fordulatot hozott az árvízvédelem, a vízgazdálkodás és a területtervezés kérdéseiben. Ez annál is inkább indokolt, mert az árvíz előtti, elszigetelt jellegű szaktanulmányok és az ezekre alapozott műszaki munkálatok (helyi jelentőségű erdősítés, rövidszakaszú folyószabályozás és gátépítés Dicsőszentmárton ipari létesítményei körül, a Nyárád és Komlód völgyében stb.) ma már túlhaladtak. Az árvíz okozta csapások arányait figyelembe véve kell új utakon elindulni, s a XX. század tudományos és műszaki vívmányainak a segítségével hatékonyabb és az egész Maros medencéjét átfogó vízvédelmi, illetve vízgazdálkodási rendszert kell kiépíteni. Ugyanakkor az Erdély központi részét képező Maros-medence és a hozzákapcsolódó Mezőség ipari és társadalmi fejlesztése elválaszthatatlanul kötődik a vízgazdálkodás, az urbanizálódás felvetette vízszükséglet kérdéséhez. A sajátos hidrotechnikai munkálatoknak tehát komplex igényeket kell majd kielégíteniük. Ezt a mérleget vontta meg már az RKP KB 1970. júliusi plenárisa, és alapvető intézkedéseket dolgozott ki a vízgazdálkodásnak

a területi szervezéssel egybekötött racionalizálására és fejlesztésére, sürgette, hogy „az ésszerű vízgazdálkodás, az öntözési, gátépítési és lecsapolási munkálatok országos programjának alkalmazásában fokozzák a népes központok és gazdasági objektumok újabb árvizektől való megvédésére szolgáló akciókat. Ennek érdekében különleges figyelmet kell fordítani folyószabályozási gátak emelésére, a meglévő gátak megszilárdítására és magasztására, új gátak építésére, az erdősítésre és a talajerózió elleni munkálatok kiterjesztésére“. Az egész ország gazdasági életére mélyen kiható vízgazdálkodási és területfejlesztési tervek készültek a párhatározat megvalósítása során. A tudományos megalapozottságú gazdaságirányítás és társadalomszervezés igényében született meg az Országos Vízgazdálkodási Program és ennek döntő láncszeme, a Maros-tervezet. Ez a nagyszabású és többszakaszos komplex fejlesztési terv első sorban a Maros vízrajzi medencéjében (hét megye övezetében) fog kibontakozni az elkövetkezendő évek során. Első lépésként kerül sor egy nagyszabású hidrotechnikai program megvalósítására; tekintettel a nagy-kiterjedésű területre és a szükségletek komplex jellegére, a terv kidolgozása megfelelő előkészítést (dokumentáció, tudományos felmérés, a műszaki tervezés és végrehajtás gazdasági hatékonyságát biztosító optimális változatok kidolgozása) tett szükségessé. Románia — mint fejlődő ország — a Maros-tervezet tudományos-műszaki tervezésében és gyakorlati végrehajtásában szorosan együttműködik az Egyesült Nemzetek Szervezetével, hiszen nemcsak nemzeti érdek a Maros-tervezet gyakorlati sikere, hanem a romániai tapasztalat értékes segítség lehet egy regionális fejlesztési program kidolgozásában, különösen a fejlődőben levő országok sajátos problémáit véve figyelembe. Románia az Egyesült Nemzetek Fejlesztési Programja keretében értékes műszaki és tudományos segítséget kap a Maros-tervezet megvalósítására. Az ENSZ szakosodott szervei sorában a PNUD-on kívül érdekelt a FAO is a program megvalósításából eredő tapasztalatok hasznosításában.

Az első lépcsőzet: Marosvásárhely

Bár az egész tervet érintő tanulmányozási és dokumentálódási szakasz még folyamatban van, máris sor kerülhetett, döntő fontosságú helyeken, a gyakorlati keresztülvitel részleges megvalósítására. Az 1972-es év őszén megindult előkészítő munkálatok sorában első helyet foglal el Marosvásárhely és a hozzá tartozó Marosszentkirály térsége. A munkálatok 1973-ban fokozatosan kiterjednek az Aranyos, a Kis- és Nagyküüllő medencéjére is. A Marost és a két Küüllőt érintő komplex hidrográfiai munkálatok célját a következőkben foglalhatjuk össze: a) folyószabályozási, gátépítési, talajvédelmi és erdősítési munkálatok, az árvízveszély elhárítása és biztonságos védelmi rendszer kiépítése; b) a Maros-medence ipari létesítményeinek fejlesztéséhez, az új objektumok működtetéséhez szükséges ipari víz és a lakosság egyre fokozódó vízszükségletének a biztosítása; c) a két feladat megvalósításával párhuzamosan a Maros felső szakaszát, illetve az egész megyét érintő területrendezési és komplex gazdasági-társadalmi fejlesztési program keretében létesülő objektumok megvalósítása. Az alábbiakban csupán a Maros-menti várost érintő operatív tervek és műszaki munkálatok rövid ismertetésé-

vel szeretnénk körvonalazni ezt a rendkívül nagyarányú és sokoldalú munkálatsort.

A Marosvásárhelyt illető munkálatok, bár az általános terv arányaihoz viszonyítva csupán kis részpontoknak számítanak, a helyi gazdasági és társadalmi élet fejlődése szempontjából rendkívüli jelentőségűek, és mélyrehatóan átalakítják a város lakóinak jövőbeni létfeltételeit. A munkálatok első szakaszában, 1973—1976 között a várost átszelő Maros folyót az Ady Endre lakónegyed és Marosszentkirály övezetében s még tovább, a városon kívül kb. 17 km hosszú szakaszon szabályozzák, új medret ásnak és modern betongátrendszerrel építenek ki. Ezenkívül, ugyancsak a város közvetlen közelében (a Maros marosszentkirályi be-szögellésén) egy vízelzáró gát és vízgyűjtő medence épül. A vízgyűjtő medencének különösen nagy jelentősége lesz a marosvásárhelyi ipar fejlődésében. Egyrészt megoldja a Vegyipari Kombinát ipari vízszükségletét, másrészt biztosítani fogja a város lakosságának ellátásához szükséges vízmennyiséget. A Maros optimális vízállása, folyási sebessége és a másodpercenkénti vízhozam igen szeszélyes, s ez rengeteg problémát okoz a termelés folytonossága, a lakosság kiegyensúlyozott vízellátása szempontjából. Új és modern gátrendszerrel védett medrében a megsabályozott Maros vízhozamát növelik, és a folyási sebesség is ritmikusabb lesz. A vízgyűjtőmedence kb. 3500 m³-es vízhozama kiegyensúlyozott és biztonságos vízellátást nyújt Marosvásárhely lakosságának. A vízelzárógáton modern, betonoszlopokra támaszkodó, 128 méteres híd épül. A nagy teherbírású híd megoldja a Maros két partja közti teher- és utasforgalom lebonyolítását.

Az új híd ugyanakkor lehetővé teszi a jelenleg csak a Maros bal partjára szorult ipari övezet részleges áttelepítését a Maros jobb partjára. Ennek érdekében a Maros cikcakkos kanyargását levágják, új medret vágnak, a holtágakat betömik, és széles teret biztosítanak a Maros jobb partján az ipari és városi fejlődésnek. A munkálatok arányait jellemzi az új meder vágásával járó 2 500 000 köbméter föld kiásása és további szállítása, a védőgáthoz szükséges többszáz ezer köbméter beton mennyisége. Csupán az 1973—76-ban megvalósuló munkálatok közel kétszázmillió lejbe kerülnek. Gazdasági és műszaki funkcionalitása mellett a közegészségügyi viszonyok, kulturált életmód, pihenés és szórakozás szempontjából is nagy jelentőségű a marosvásárhelyi munkálat. A város közvetlen közelében épülő vízgyűjtő medence és gát körül lehetőség nyílik turisztikai létesítmények szervezésére, a levágott Maroságak pedig halastavak és a mikroklímát befolyásoló vizek formájában járulnak majd hozzá a város levegőjének tisztításához. A turisztikai létesítmények korszerű kihasználásával Marosvásárhely sajátos helyet kap a meglehetősen vízszegény erdélyi városok sorában.

Ugyancsak 1973-ban, a Marosvásárhelyt megindult és erőteljes lendülettel folyó munkálatokkal párhuzamosan gomba módra szaporodnak az építőtelepek Segesvár mellett; sor kerül a Nagykovácsok szabályozására, gátépítésre, a vasútvonal megfelelő átépítésére stb.; az Ompoly völgyében, a Fehér megyei Ighiu helységben hasonló jellegű munkálatok folynak. Még ebben az évben megkezdődnek az előkészítő munkálatok az Aranyosgyéres, Marosújvár és Dicsőszentmárton övezetében tervbevett hidrotechnikai munkák elvégzésére. Ha területileg szétszórtnan

is, de ezek a munkák egy összefüggő láncolatot alkotnak, melynek lényege a következő: folyómederszabályozás, védógátrendszer-építés, az ipari központok, közlekedési utak, városok és mezőgazdasági területek árvízvédelmének biztosítása. Ezekkel a munkákkal párhuzamosan megoldódik az ipari vállalatok és a lakosság kiegyensúlyozott vízellátása.

Terület — víz — népesség

A Maros-tervezet lényegében nem a jelenlegi adminisztratív beosztásra, hanem a Maros tengelye körüli hatalmas vízrajzi medencére épül. A Maros és mellékfolyóinak hidrográfiai medencéje Erdély egyik sajátos természeti és gazdaságföldrajzi tájegysége. E tájegység továbbtagolható bizonyos domborzati és gazdasági szempontok alapján: a Maros-völgye, a Küküllőmente, az Aranyos-völgye, mely elsősorban földművelési terület, és a Maros felső szakaszát képező hegyvidék, amely pedig főként erdőgazdálkodási és állattenyésztési jellegű. A Maros-tervezet eredetisége éppen abban rejlik, hogy nem tapad szorosan a csak szigorúan vett természeti, földrajzi és hidrográfiai tényezőkhöz, hanem azokból mint természeti feltételekből indul ki, és a szükséges hidrográfiai módosításokat a népesség, a gazdasági és társadalmi fejlődés szükségletei szerint ítéli meg. Ez a döntő szempont érvényesül az egész terv koncepciójában. Ember és természet dialógusában az emberé a tudatos cselekvés lehetősége. A tudatos és célszerű beavatkozás a természet folyamataiba az objektív feltételekből indul ki és azokra épül. A szubjektív gazdaságpolitika a természet rendjében, az ökológiai egyensúlyban súlyos zavarokat idézhet elő. Az ésszerűtlen erdőgazdálkodás következtében például a Maros felső szakaszán nincsen, ami a csapadékot visszafogja. A víz lemossa az erdőtalajt, lekoptatja az erdővidék, a hegyvidék növényzetét, nincs, ami felfogja a vizek esését, s ezek hirtelen és nagy sebességgel szaladnak le a völgyekbe. A Maros és mellékfolyói állandóan töltődnek a hegyek és dombhátak értékes termőtalajával. A hordalékanyag módosítja aztán a folyómedrek működési lehetőségét, az időszakos folyómenti árvizek nagy károkat okoznak a mezőgazdaságnak. A Maros-tervezet egyik kritikus zónája (a fenti okok miatt) éppen az *Erdélyi Mezőség*. A Maros, az Aranyos, a Kis- és Nagy-Szamos által közrefogott Mezőség sajátos természeti és gazdaságföldrajzi viszonyaiból kell kiindulnunk a jelenlegi helyzet megértése céljából. Az egykori mezőségi erdőirtás, a helytelen legeltetés és a termőtalajon folyó ésszerűtlen gazdálkodás következtében a mezőségi termőtalaj legnagyobb része tönkrement, és a klíma is az általános szárazulás jeleit tanúsítja. Ma a Mezőség alapvető problémája a termőtalaj és az éghajlat jellegében bekövetkezett degradálódás, amelyet csak megfelelő talajvédő és talajerősítő, valamint más agrotechnikai módszerekkel lehetne helyrehozni. A mezőségi klíma kiegyensúlyozatlansága miatt a növényzet és az erdőzet védelme és gyarapítása szintén nagy nehézségekbe ütközik. A Mezőség alapproblémája a vízhiány, a Maros, a Küküllők és az Aranyos völgyében, a partmenti, nagy kiterjedésű földterületeken (kb. 800 000 hektáron) az időszakos, túlzott vízbőség okoz nagy gondot. Természetesen a Mezőségen is vannak igen nagy kiterjedésű területek, amelyek túlzott ned-

vességűek és talajvízzel télítettségük miatt nem megművelhetők. A Maros hidrográfiai medencéjének egyik alapvető területi problémája tehát a megművelhető földterület, a növénytakaró és ennek kapcsán a talaj szegényes, illetve időszakonként túlzottan nagy nedvességtartalma. Mindkét kérdés, a talajvízvezetés, illetve öntözési és csatornázási rendszer kiépítése formájában, szorosan kapcsolódik a Maros-tervezet alapvető célkitűzéseihöz.

A tervezés, a végrehajtás minden szakaszában felvetődnek problémák, amelyek a legelvontabb természettudományi és műszaki kérdéseket közvetlenül kapcsolatba hozzák a konkrét gazdaságpolitikával. Így például, ha a Maros-tervezet keretében talajvíz-lecsapolási munkálatokat irányoznának elő egy nagy kiterjedésű területen, amelyen ma szántóföldi művelést folytatnak, felvetődik a kérdés: mennyiben ésszerű e területen továbbra is mezőgazdasági terményekre helyezni a hangsúlyt, ha a túlzott nedvességtartalom miatt a hektáronkénti terméshozam a kívánt szintnél alacsonyabb? Mennyiben fizetődik ki a talajvízvezetésre és csatornahálózat-építésre fordított beruházás? Vajon nem volna-e ésszerűbb és egyben kifizetődőbb a völgyek menti, túlzottan nedves és az 1970-es árvíz következtében nagy kiterjedésű területen degradálódott szántóföldeken szemesgabona természetése helyett erdősíteni? A levékonnyodott termőtalajt megerősíteni, a talajvizet megfelelő szinten felfogni és a folyók vízhozamát növelni csakis erdősítés útján lehetséges. Ez a megoldási változat a jelenlegi területek kivonását jelentené, és a szemesgabona-termelés érezhetően csökkenne. Ezzel szemben 15—20 éven belül megoldódna egy nagy terület vízgazdálkodásának alapvető problémája: az erdőállomány racionális pótlása és továbbfejlesztése. Ellenérv lehet: a talajvízvezetéssel szárazabbá tehetjük a Maros-medence szántóföldjeit, és ezzel növelni lehet a megművelhető szántóterületet. Megszívlelendő gazdasági érv! Vele szemben felhozható a hidrográfiai munkák során jelentkező nagy dilemma: a talajvízvezetés és lecsapolás által nemcsak az illető terület víztartalma csökken, hanem a környező földterületek normális víztartalma is, így megtörténhet, hogy a lecsapolt területekkel szomszédos termőföldek kiszáradnak, és a további termelés biztosítására öntözési rendszert kell alkalmazni...

*

A Maros és mellékfolyói egy nagy kiterjedésű terület gazdasági és társadalmi életének nélkülözhetetlen elemét, a mindennapi vizet biztosítják. A tudományos-műszaki forradalom, az iparosítás és városfejlesztés megváltoztatta a minőségi igényeket, és továbbra is növeli a szükséges víz mennyiségét. A mennyiségen kívül a ritmikus, biztonságos vízhozam is előtérbe került. Ezért a vízgazdálkodás racionális megszervezése a vízképződéstől a vízfogyasztásig terjed, és a vízszennyezés elleni védelmet is magába foglalja. Közismert az emberiség jelenlegi édesvíz-tartalékának gyors csökkenése. Ezzel szemben az ipari központok, a zsúfolt népességű városok állandóan több vizet igényelnek. Az 1970—75-ös ötéves terv keretében épülő objektumok, valamint a városok lakosságának egyre növekvő száma a ma még megoldatlan vízkérdést holnap még sürgetőbbé teszik. A Maros-tervezet lényegében nagyszabású kísérlet arra, hogy a modern hidrotechnika adta lehetőségek alap-

ján összekapcsoljuk az aktív árvízvédelmi politikát a területi fejlesztés, a komplex gazdasági-társadalmi szükségletek megoldásával. A víz problémája a globális gazdasági-társadalmi fejlesztési tervek célkitűzéseivel szorosan összefonódva jelentkezik, és a modern területfejlesztési politika egyik döntő tényezője. A Maros-tervezet a folyók felső szakaszát behálózó hidroenergetikai rendszer (gátak, vízgyűjtőmedencék, tisztító- és szivattyútelepek, vízcső-hálózat stb.) kiépítését összekapcsolja a Maros medencéjében épülő üzemek, városok és turisztikai létesítmények vízszükségletével. A döntő tényező, amiből kiindulunk, a gazdasági-társadalmi fejlesztési terv, és ehhez kell szabnunk a hidroenergetikai rendszer keretében tervbevett építkezések arányát és rendeltetését. Jelenleg a Mezőségben nincs semmilyen számításba jöhető ipari létesítmény. A vízgazdálkodás ezen a szinten úgy-ahogy, de létezik. Ha azonban Sármáson vagy Mezőbándon egy üzemet vagy gyártelepet akarnánk létesíteni, a legelső akadály, amibe ütköznénk, a víz kérdése lenne. Nem lehet elszigetelni a Maros-tervezet hidrográfiai vonatkozású célkitűzéseit az országos vagy helyi jelentőségű gazdasági és társadalmi fejlesztési tervektől.

A területfejlesztés egyik alapvető és viszonylagosan dinamikus eleme a *településhálózat*. A gazdaságföldrajzi és népességi tényezők közti szoros összefüggésre mutat rá például az a tény, hogy a Maros folyó mentén (különösen a Gyergyói-medencében), tehát ott, ahol bővízü források találhatóak, nagy falvak alakultak ki, míg a Mezőség településrajzát a teljes szétszórtság és rendkívül alacsony lélekszámú települések jellemzik. Az Erdélyi Mezőség sajátosságos településtípusa nagymértékben kihat az iparosítás, a gazdasági és társadalmi fejlődés lehetőségeire. Maros megye településszerkezeti felépítésében igen élesen tükröződik a Mezőség szétszórt és kisszámú falvainak a hatása: a megye helységei 43 százalékának 500 főn aluli lakossága van! Az Erdélyi Mezőség elmaradott településhálózata a múltból ránkmaradt történelmi és gazdasági szempontok alapján értelmezhető jelenség. A Maros-tervezet nem foglalkozik egy adott jelenség történelmi genezisével. Az alapvető kérdés: hogyan lehet a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom szintjére emelni a közel 200 000 lelket számláló Mezőséget? Hogyan lehet az évszázadok óta szunnyadó energiákat mozgósítani, s az országos fejlődés ütemének megfelelő strukturális átalakításokat végrehajtani a Mezőség gazdasági és társadalmi szerkezetében? Mint objektív lehetőség rendelkezésre áll a rendkívül értékes, a vegyipar és az építőipar számára létfontosságú nyersanyag: *a gáz, a só és az agyag*, a Mezőség nagy potenciálja. De nem lebecsülendő bizonyos talajjavítási és agrotechnikai munkálatok elvégzésekor a Mezőség növény- és állatvilága sem. A kolozsvári egyetem geológiai, gazdaságföldrajzi és botanikai tanszékeinek munkatársai hosszú évtizedek óta kutadják és tanulmányozzák az Erdélyi Mezőséget, egyelőre mint természettudományi érdekességű rezervátumot; értékes szakirodalmat dolgoztak ki, s ez ma már igen hasznos támpontot nyújt a Maros-tervezet tudományos megalapozottságú kidolgozásához. A Mezőség központi problémája mind a mai napig a vízgazdálkodás. A víz kérdését még nem sikerült megoldani, de hasonló nehézségekkel küzd a járható utak tekintetében is a Mezőség társadalma. Ezek a tényezők

az alapjai a településszerkezet mai állapotának (egy községhez átlag 10—15 falu is tartozik, Maros megye átlagos, egy községre eső 5,6-falujával szemben). Az Erdélyi Mezőség gazdasági és társadalmi helyzetének, az országos fejlődéstől való viszonylagos elmaradottságának részben történelmi és gazdaságföldrajzi magyarázata van, de nem kevésbé társadalmi is. A Mezőséget körülvevő városok és ipari létesítmények igen nagy vonzóerőt gyakorolnak a lakosságra. Megindult és állandóan erősödik a munkaerőelvándorlás, különösen a kis falvak elnéptelenedése. Maros megye statisztikai kimutatásaiban, sajnos, nem tükröződik eléggé tisztán ez a kép, ugyanis a demográfiai hullámváz a községi statisztikák szintjén már viszonylag kiegyenlítettbben jelentkezik. Bennünket azonban a legjobban a reagáló és a legdinamikusabb társadalmi egység, a *falu* mozgása érdekeli.

*

A strukturális elemek (terület — víz — népesség), bármennyire döntőek, csupán *statikusak*, mindaddig, míg a céltudatos társadalmi tevékenység mozgásba nem hozza őket. A célirányos társadalmi tevékenységnek az alapvető szükségletek irányában való mozgását, a szocialista társadalom építésének fejlettebb és tökéletesebb formáit kell ezekben a mozgásformákban megvalósítanunk. A Maros-tervezet nem szűkíthető le csupán a természeti erők és a társadalmi reakció feed-backjére. Sokkal több ennél. Kísérlet, mégpedig tudományosan megalapozott és céltudatos kísérlet a természet vak erőinek a megfékezésére, a benne szunnyadó hatalmas energiáknak a civilizáció építésében való felhasználására.

Sebastian Hann (1644—1713) szebeni ötvösmester munkái

1. Zmaranda Cantacuzino függőlámpája 1687/88
2. Gyömbértartó 1686/90 (Székelykeresztúr)

